

EESTI PÄEVALEHT

ESTNISKI DAGBLADET

KOLMAPÄEVAL, Nr 53 (4143)
21. juulil 1976

Vabadust Eestile nõudis kolme kilomeetri pikkune eestlaste rongkäik marsil läbi Baltimore, kusjuures manifestatsioon lõppes sadama piirkonnas. Samal ajal saabusid linna teiste moode suured purjelad-
vad tervitama USA-d 200 aasta juubeli puhul, olles Atlandi ületanud ja New Yorki külastanud.

Värskei kodumaa dshässi tutvustasid Esto pidudel Kirsti ja Raivo Tammik, kes umbes aasta tagasi tootlesid Lääne-Saksas asüüli. Kirsti on solist, Raivo pianist ja muusika autor.

21.000 valguspeol 9.000 rongkäigus

BALTIMORE (EPL-reporterilt telefoniteel) – Esto-76 lõppes täieliku kordaminekuga. Sellest jutustavad arvud: 8000 laulupeolist, 9000 lõpuelses rongkäigus Baltimores, 21.000 valguspeolist. Sellel üritusel oli palju ameeriklasi publiku hulgas, kes istusid vapralt koos eestlastega kui limataat äkki andis äikest ja tugevat vihma. "Meie vaim võidab, kui ka tuleb äikest ja vihma", kommenteeris pühapäeval kontsertjumatelteenistusel peetud jutluses peapiiskop Konrad Veem.

Suureks menüüs kujunes ka täismüüdu maja ees Merryweather Post Pavillonis toimunud sümfoniakontsert Taavi Virkhausi juh-
timisel ja Käbi Lare-
taiga klaverisolistina. Seekordse pro-
grammis oli eriti palju eri
üritusi ja kõikjale jätk-
kus rahvast: 150 üritust
toimus seitsme päeva
jooksul ESTO-76 raames.

Kuna ESTO-76 toimus
USA 200-aasta juubeli-

pidustuse raamides, oli
eelreklaam eriti val-
guspeo osas suunatud
ka ameeriklastele ja see
kandis vilja. Kuigi
vihma sadas, ei raatsi-
nud publik lahkuda, kui
valguskehikudes esi-
nesid 600 rahvatantsijat
ja 400 võimlejat, kelle
hulgas olid ka need 100,
kes esinevad Montreals
olümpiamängude
avamisel. Rahvatant-
sude programmi oli
koostanud Toomas
Metsala teemal "Tuulte

maa", mis sümboliseit
käsitles eestlaste tor-
mist ajalugu. Kokku
võttis valguspeo ette-
kannetest osa 33 rahva-
tantsurühma.

Ameerika massi-
meediumid olid varus-
tatud rohke materjaliga
eestlaste pidustuste,
ürituste ja esinejate
kohta. Ei puudunud ka
ülevaade eestlastest
Ameerikas ning Eesti
poliitilisest praegu.

Järg lk. 7

LAULUPIDU Ford ei tulnud

BALTIMORE (EPL) – Laulupidu kujunes Baltimores suurejoo-
neliseks. Hiiglaslik Civic Center on nagu loodud massüritusteks ja
kui nüüd eestlasi kogunes tegelastega koos oma 8000, siis oleks
ruumi olnud kõrgeimail rõdudel veel mitmele tuhandele. Esinesid
lastekoored, segakoored, nais- ja meeskoored ning orkestrid.

Selle vägevuse juures
peab aga siiski ütleva,
et kõige rohkem soo-
jendas rahvuslikku sü-
ndant siiski valguspidu –
võibolla jäi see "tipp",
millega laulupidudel
oleme harjunud, kätte-
saamatuks just nende
vanade laulupidulaulu-
de puudumise tõttu,
millega rahvas on har-
junud. Nüüd domineeris
vähem tuntud pro-
gramm, kuigi esindatud
olid vanad laulupeo-he-
liloojad Juhan Aavik,
Riho Päts, Rudolf To-

bias, Miina Härma, Ed.
Tubin j. t. Kõrge kvali-
teediga laulud, ka uutelt
heliloojalt.

Laulupeo üldjuhtideks
olid Maaja Duesberg,
Valdeko Kangro, Uno
Kook (orkestrid), Mati
Tammari, Roman Toi,
Leo Virkhaus ja Taavi
Virkhaus. Laulupeo
õnnistas peapiiskop
Konrad Veem. Lõppso-
na ütles ESTO-76 pea-
komitee esimees Kaljo
Popp.

Muide saabus laulu-
peole Kanada peami-

nistri Trudeau väga soe
tervitusetelegramm,
milles kriipsutati alla
eestlaste elujõudu ja
nende õigust vabale
kodumaale, kus võivad
el valitse. Peaminister
meenutas, et ESTO-76
Torontos kujunes
võimsaks eestlaste elu-
jõu avalduseks. Ta soo-
vis, et ESTO-76 oleks
sama võimas ja meel-
dejääv.

ESTO-76 loodeti naa-
berlinnast Washing-

Järg lk. 7

Sporidüpeol Baltimores tegi zhüri otsuse valida Miss Estoks Kanada kandidaadi Nora-Mall Keroni, kes
oli üldiselt pikkadest neidest kõige pikem. Tema peakonkurentiks oli Rootsi kandidaat Ann Lees-
ment. Pikkil vasakult Ann Leesment, mõiste kandidaat Karin Müllmaa, Nora-Mall Kerson ja USA kan-
didaat Eve Päri.

EPL

Kolmapäeval, 21. juulil

Olümpiatüli

Pierre Coubertin pöörit a. 1894. langesseeritud ideest ei olnud paljale järele jäänud 1976. aasta Montreali mängudeks. Keegi ei mõtleni enam "rahvusvahelise koostöö sümbolile", vaid poliitilisele konkurentsile ja propagandavõimalustele. Seoses praeguste mängudega heidetakse tagasi vaated ette, et 1936. aasta olümpiamängude kasutati Hitleri poolt ära natssismi propagandaks. Etteheitejatele ei tule aga meeldegi kvaasiseeritud olus järelejäetud 1980. aasta olümpiamängude viimiseks raudesteride taha Moskvasse, milline juba aastaid avalikult on spordi ühendanud tootlase poliitilise eesmärgiga, propagandaga N. Liidule ja kommunistlikele. Selle juures on alla neelatud ka see, et olümpiamängude amatöörismide idee on muutunud täielikult faktiks.

Kui nüüd Montreali mängude eeltohtu Rahvusvaheline Olümpiakomitee pidit võitluma korraldada maa Kanada valitsusega ühe liikmesriigi, rahvusliku Hiina Vabariigi, õiguse pärast esineda oma lipu ja nime all, siis oli see vaid üks ilminguid spordi järkjärgulise poliitiseerimisest. Kanada, olles tunnustanud kommunistlikku Rahvavabariiki Hiinal, ei julge "teist Hiina" esinema lasta, kartes sellest pahandusi Pekingiga, kes kõikjal teeb osavõtu tingimuseks, et rahvuslikku Hiina kaasata ei tohi olla.

Pekingil on eesmärgiks nationalisticke režiimi viimast kantsi Taiwanil (Formosaal) seada ülemaailmse hoiatuseks, mis pikas perspektiivis teeks kergekatsu saare valutamissaktsiooni. See taktika on seda kergem, et kommunistide kaitse all on 700 miljonit rahvaslastel aga ainult 15 miljonit inimest.

Tooni selles arengus andis president Nixon kantsi Kissingeriga n.n. pingpongipoliitika esinitamisega, millega esinitamisega Formosaal reedeti rahvusvahelises ühenduses ja UNO liikmena, samal ajal kui USA siiski kommunistliku Hiinal ei lubanud oma kaitselaste sõjaliselt likvideerida.

See kahepaiksus ilmes ka nüüd olümpiaelees võitluses rahvusliku Hiina pärast, kus USA asus kaitsma viimase esinemist kogu oma prestiiži.

Rahvusvahelises avalikus arvamises on tekkinud ajastu mõjud. Peetakse "ebaloomulikuks"

"kuks" 15-miljonilise "vaba Hiina" eksistentsi ja selle rahvusvahelise esinemist, mis on tülilike olemasolevate probleemidega. Ütelatakse, et selle maa demokraatia on autoritaarse laadiga ja see peab õigustama selle maa iseseisvuse likvideerimist talse Hiina, puhtakujulise kommunistliku diktatuuri poolt.

Kuidas sellega ka ei oleks, on selge, et Kanada, kes viimasel ajal Kuubaga j.t. kommunistriimidega hoolega on kurnanud, ei ole täitnud lubadust, et kõik maaad tohivad esineda olümpiamängudel – lubadus, mis tuleb anda Rahvusvahelisele Olümpiakomiteele mängude määratsemisel.

Vastavalt probleemide on küll ka varem olnud, näit. kui Saksamaa olümpiadil pidit esinema ühe esindusega, vaatamata maa tegelikele poliitilistele. Nüüd on aga esindatud kaks Saksamaad ja järelikult ei tohiks tekitust olemasolevale Hiinale. Kui mitte "suur Hiina" ei asetsaks oma vetot "väikese Hiina" esinemisele, mida Kanada peaminister Trudeau nii tõsiselt näib võtvat.

Peale Hiina-probleemi on mängude poliitilisele ülevõrtiit koostund ka Aafrika riikide häälde, kes loobusid Montreali sõitmast Uus-Meremaa osavõtu piirast. See maa nimet olümpiaadil Lõuna-Aafrikat, kuhu rüühi maa-võitluste ja see olümpia-eajärgel arvates lubamatu tegu. Lõuna-Aafrika probleemi lahendamise olümpiakomitee juba varem sellega, et talle esinemist ei lubatud mustade ja valgete sportlaste eraldamise pärast, mis ei vasta olümpia-ideele.

Muldigi on aga palju, mis enam ei vasta olümpia-ideele – nagu eespool märgitud, sallikasse riikidele, mis on ka läänese hakanud järeletegemist leidma. Kuigi ametlikult ei ole riikide vaheliste võistlust, on just see võistlust kujunenud tegelikkuses kõige olulisemaks kui maksimaalse poliitilise propagandae-fekti andja. Ja kui nüüd Rahvusvahelise Olümpiakomitee esimees välja tuleb ideega kaotada olümpiamängudel rahvuslaste lipud ja rahvus-hümnid, et lasta mitu-dualsele sportlastele esilekerkida, siis on raske uskuda, et keegi sellele nõustub. On ju siiski riigide need, kes oma sportlaste esinemist finantseerivad. Ja kuidagivisi ei saa üksikutele rahvas-telte pahaks panna, kui nad on uhked oma sportlastele, kes nende rahvustunnet tugevdavad.

Olümpiamängude poliitiseerimise traagiliseks kulinatatsiooniks senini on siiski olnud Müncheni mängude, kus areabia sissisõjast tungis olümpia-külla ja mõrvas juudi sportlaste pistolkuulipilduja-valanguetega. Siin sai rahvusvaheline vastust imelikult valguse just nüüdsete mängude arvamisest ei UNO jugeo-lekumõukogu enamuse keeldumisega tunnustada terrori- ja kaaperdamisaktsioone lubama-tuks. Nii siis toimub seekordne olümpia-hambum relvastatud

Naljad, mis ei aja naerma

Raske mõista vene humorit

Väidetakse, et naljad on muutunud N. Liidus nii lahjaks, et enam kedagi ei aja naerma. Seda kuivaks muutumist on märganud juba ajalehedki ja kuulsas venelaste ajakirjas "Literaturnaja Gazeta" kurdetakse seda olukorda. Üks kirjutaja väitis, et hea ametliku humoru puudumise tõttu inimesed haaravad nimetuid asenajul, mida levitatakse naljade mustal borsil.

Nii tuuaksegi näiteks, et Moskvas küsitakse: "Mis on parim kind praegusel aastajal moskvaselasele?" ja vastatakse: "WC-paberisse pakitud

vad inimesed ainult iseseisvaid riikide."

Mõned aastad tagasi üks teadlane kirjeldas uut teistit, öeldes, et see näib paku vene makaronina, kui juhtu mäletama, mis sugusend olt. Kava toime-ta laeti kohe laiali. Kirjandus ja lohemehed ehmuud selle vahejuhtumit tõttu.

"Peagu kõik tv-saadet lindsitatakse nüüd varem valmis nii, et need on nagu filmidki (tseensuri-ta) enne näitamist, liiss humorist Felix Kandel-Kamov, kes on valmistanud 15 filmikomöödiat ja avaldanud ühe saja veste enne kui sai soovitusel maalt lahkumiseks."

Näitevald on tuntuud nõukogu-de komik Arkadi Raikin. Ta võib puudutada üldiselt tuntuud tund

Kui USA-s loodi eesti rügement

NEW YORK (VES) – Kahjuksaavkreit on välja jäänud hiljuti ilmunud raamatust "The Estonians in America" esitades osavõtu Amerikka sõjajärgse Euroopa saksalaste vastu.

Amerikka koduajal algades oli palju Euroopaat tulnud laenu, kus teinud esiti meremehed, Interneritud New Yorgi saadus. Eestlased olid kogu sõitumasa Ümiste vägesse, et viidada inimestele, kes teid aruandmistel jättis.

Nendest esiti meremehed on teinud ühe mässu, mis New Yorgis siirdus Ümiste vägesse. Nimelt meid tuntuma kuuri, Amandus Heinrich Adamsoni isa oli meremee ja ranatavalge. Prele parema sisetuleku saamiseks ta asus meremehena 1860. aastal kaugesõidute Amerikkasse. Nii siis Adamsoni isa, Heinrich Adamson, laev inverteeriti ja ta võitis oma kodumaa põhjarikide poolt ja kui hiljem autotuks meid, Is-rael Adamson asus hiljem kopsuvalde, kuid hukkus ega jõudnud kuigi tagasi oma pere juurde. (Vasta "Amandus Adamson", Tiina Kruu, 1960. lk. 9.)

I maailmasõjas võitis Amee-rika sõjavägede koosseisus viidatud läänriidid ega umbes 2000 eesti sõjameest.

Näiteks Theodore Wiel oli veetrühk ühes Amerikka patreisi. Hiljem ta oli tuntud professor rahvusvahelise õiguse alal – praegu puhkepaigal Floridas. Veelveelbi T. Wiel sai mitmed vahvusearbid läänriidid sal-marulise süürikultuuli all oma natsionalistidele, kes teid riikide parandamisa, mida ta ei vahastahilikut, ronides välja maailmusest punkritest, kus teid olid kaitsitud. Kuid saks patreide valetajad nägid teda telefonis parandamas ja saund-lasid kõikide patreide tule-tele.

vahtidega ja müüridega sportlaste "sõpruskula" Ümber. Sest ka seekord võib mõni "vabastatav leijate" grupp ideele tulla mõrvadege endale tähelepanu tõmmata.

The New York Times, USA mõjukaim ajaleht, kritiseerib Kanada hoiakut ja leiab, et just Kanada loob pretseidendi tulevikuks. Mis juhtub a. 1980 Moskvas? Kremli on kahtlemata üma mitmeid riike, milliste esindusi ta ei soovi näha olümpiamängudel. Ja kui N. Liit ise võibolla teeskeld, siis on ka reistre-istriksioonidelt kaugele ületab kõik selle, millega Hitleri-Saksamaa toime-tu, on ohtlik mängude tulevikule. Raske on et-tektjutada, et N. Liit avaks oma piirid täielikult mängude ajaks. Kas see olümpiatuli, mis Montrealis muutus olümpiatuliks, lõplikult ei kustut?

K.L.A.

sibulast." Mõlemast aineist on Moskvas puudus. Naljade annab taravust siin, et seda ei või avalikult rääkida ei ühelgi viisil, seda ei saa kasutada ei filmis, teatris ega TV-saates. Sellist nalja võib rääkida ainult sõprade hulgas.

Veel suurem puudus kui sibulast ja WC-paberist on ametlikult lubatud naljade puudus, mis oleksid lõbusad.

Näiteks sellest on, et paljude aastate jooksul nõukogude komöödiad on saanud publikult mahakiskva kriitika.

Nüüd on Jerevani raadio ase-mele tuntuud naljad koduajalees seest nõukoguse sangarist Vassili Ivanovitš Tšahapajev, tema abilisest Pjotrist ja pruudist An-kast.

Raadio üldisest olukorrast Kandel-Kamov kirjeldab vana jahilpimee tehnikat huntidele. Kilomeetrite pikkused köied veele nautke maailmapost kerge-mal, millega moodustub pilrat-tud maala. Sellele tulele ripu-tatakse punaseid niderbaltat "lippudeks". Hundid ei hüppa kunagi sellest üle. Kandel-Ka-movi jargi kasutatavad ameti-võimud sama tehnikat. Humoristi-ke tuleb tõdada sellel liinist kõrgemal. "Pürid muutuvad vahetaval, aga üks grupp piisib alati julgena piiri. Teine grupp märkab piiride muutumist ja kasutab seda oma kasuks. Neid kutsutakse julgeks, kuigi neil on ainult hea loomus, mistõttine Kolmas grupp tormab lippudeks ja nende töid ei avaldata. Neljas grupp nagu Solženitsin aga hüppab üle piiride, kuid neid meil on vähe."

Nüüd on märke, et "hundid" on raadio. Pooled aatori jooksul näitlejad, komöödiad autorid ja lavastajad on õelnud, et praegu on nõukogu komöödiad madalises.

"Komöödiaks tuleb meil pal-jastada puudusi, nii et inimesed võid vää nende üle naerda," kirjutab keegi. Kuid koduist aineist pole mingeid teravalt satiriitilisi artikleid olemas, ega ole poliitilisi satüre. Kuidas siis – selle-le pole seni keegi julgenud õiget vastust anda.

See vastus oleks küll olemas. Selle kirjutas tuntuud vene kirja-nik Gogol juba eelmisel sajandil: "Naeru pelgavad need inimesed, kes ei kardad midagi."

Mis juhtus

BANAAND PÜGA-ARENGE LOMATOIT

Siin pood Euroopa kontinendil ja Inglismaal õhvardad tuua ilakusse, mis mõistab juba grupp toiduaineid hindu. Prantsusmaal on hakatud kasutama banaane loomatoiduks, et vähendada rohuseõda tarvidust.

VENE TEADLASE PROTESTEERIVAD

22 Nõukogude teadlast on alla kirjutanud protestikirjale, et N. Liidu võimud ei laste teaduse-mehel vabalt poliitiseerida oma uurimistulemusi ja võtta ette teaduslikke reise välismaale teaduslike konverentsidele ja ümberisoleannetes. Kiri oli adresseeritud Teaduste Akade-mia presidendile ja alalikirjut-istele hulgas on ka Nobeli rau-huuhilma saaja füüsik Andrei Sahharov.

KADUNUD DAAM LEITI MÕRVALT

Ungari palinoma Kampala lähedal bushtis teiti 73-aastase juu-dihoosi Briti kodaniku Dora Blochi pooldenud laip. Dora Bloch oli üks nendest, kes viibis kaas-õitsemisele, kuid viidi sealt enne hiliselt suukki kasunud la hulgasse, kuna ta raskelt ha-gestus. Halgais külastas teda Briti konsul, kes aga tagastule-tu kuuluis, et patsient on ära vii-dud. Ungari president Idi Amin viitis, et ta viidi tagasi kumukile, kuhu ta aga ei saanud. Nagi-leust selgub, viidi vana daam pilnariklike hukkumisele, mis nähtavasti kuulus Idi Amni lu-batud "kättemaksu" Hissareile. Ta lastis surmata ja lennuvähja kontrollitamis tegutsenud hilis-korraldajad ei maksnud palju. Diktatorile ei maksud palju, et võraste ega omade üld.

JIMMY CARTER NIMIKIRITUS

Demokraatliku parteli konvent New Yorgis nimikiri ühe meelset erakonna presidendikandidaadiks 51-aastase James Earl Carter'i, üldiselt tuntud kui

JIMMY CARTER. Nominerimine oli juba ette kindel, kuna Carter saavutas 30. elivalmisel kokku 19 võitu ja oli sellega oma konkurendid välja löönud. Viimaste delegaadid leppisid kokku Carteri kaitseks. Erandina ei hulu üht erakonda "lootusele".

Jimmy Carter on intervjuudes seletanud, et tema presidends teketul ei mängi USA enam "maailmapoliitilise rolli", mida võetakse isolatsioonisliku tendentsina.

HISPANIA LUBAS PARTIDEID TEGEVUSE

Hispaania cortes otsustas 245 häällega 176 vastu ära kaotada rahvarikaste loomise keeli: Hispaania. Erandina ei hulu üht erakonda "lootusele".

CARTER VALIS ASEPRESIDENTI

USA demokraatide presidendikandidaat Jimmy Carter tegi teatavaks, et ta on oma aspa-sidendi kandidaatideks valinud liberaalsuudat tuntuud Minnesota-senaatori Walter Mondale'i, kes on palju aastaid lähedal seenuud Hubert Humphreyile, mõjukai-lele poliitilisele erakonnas ja endisele presidendikandidaadile ja asepresidendile.

RÕOVLID VÕTSID 1,5 MILJ. KROONI

Pangaröövlid viisid ära Götte-borgi Göttebankent transportau-tust laadimisel 1,5 miljoni krooni – senini suurim saak, mis on langenud röövlite kätte. Panga auto laadimisel hüppasid röövlid kassasse kilestardi eest. Röövi juures oli kokku viis panga ametnikku.

ESTI PÄRVALEHT
Eestlase Dagbladet
Pestimeetaja Johan Koks
Vastutav väljaandja
(ansv. utv.)
Arvi Moor

Tulimise koht:
EESTI MAJAS Stockholmis:
Wallengatan 32, 1 tr.
Postiaadress: Box 677
101 20 Stockholm
Telefon 21 84 45

Tulimisekoht Eestlasele Juri Koks
Aadr. Eesti Pärvalen, Box 120
651 02 Eestlasele, tel. 016/471772
Tulimisekoht Juri Koks
Kuhkusaare postiga 6130-04
Eesti Päevaleht Pärvalen AB
Stockholm

Tellimishinnad:
Aasta 100 kr. 200 kr.
Termin (4 kuud) - kr. 75
Kui - kr. 21
Välismaale EESTI PÄRVALEHT
PÄRVALEHT
Tulimisekoht Eestlasele Juri Koks
Aadr. Eesti Pärvalen, Box 120
651 02 Eestlasele, tel. 016/471772

Eesti päästmise katse 1944 H. Maandi Tiefsi valitsusest

Aasta 1944 oli eesti rahvale eriti draamatiline. Järjekordselt olid vahetumas okupatsioonid: sakslased, juba sõja kaotanud, olid välja taandumas, venelased Peipsi tagant ühesi siise tulemas. Teada oli üldiselt, et sellel saatustlikul aastal moodustati püüdnud al Eestil Vabariigi valitsus presidendil asetäitaja Jüri Uhoatsa poolt, keda tuntakse Tiefsi valitsuse nime all. Teada on ka see, et selle valitsuse teotajaks oli Eesti Rahvuskomitee. Noid ei ole enam palju, kes a. 1944 sündmustesse vahetus läheduses ja kaastegevad olid. Eestis suri Otto Tiefs ja äsja Kanadas agr. Artur Ekbaum, kes Rahvuskomitee asutamisel kuulus sellesse Põlumeeste Kogude esindajana. Ekbaum arreteeriti aprillis 1944

Kokkuvõttes oli sündmuste areng järgmine:

1944. aastal oli mitu aastat kestnud teine maailmasõda jõudmas oma lõpuasini. Millal ja kus rindeid oma väenutegevuse lõpetavad, oli aga võimatu täpselt ette näha. Eesti poliitilised ja rahvuslikud ringkonnad tundsid tõelist muret Eesti eespoolise saatuse üle. Rahval oli selge ettekujutus sellest terrorirežiimist, mis teda oma bolshevistlik Vene alla sattumisea. Seda olid kogunud esimese vene okupatsiooni all 1940/41. Ka kolm aastat Eestis valitsenud Hitleri režiim oli oma õiget nagu näidanud ja selle tulevikku plaanid, kus Eesti iseseisvusel ei olnud mingit paika, olid teada.

Eesti poliitilised ja rahvuslikud ringkonnad peeti asuti ettevalmistuste tegemiseks iseseisvuse taastamiseks, kui selleks sõjakäigi arendes peaks avanema võimalus. Märtsikuu 1944 loodi Tallinnas Eesti Vabariigi Rahvuskomitee. Sama aasta aprillis arreteeris Gestapo hulgalt eesti rahvusliku meelusega tegelevaid, nende hulgas ka enamuse Rahvuskomitee koosseisust. Kuuel Rahvuskomitee liikmel õnnestus varjule pagemiseks arreteerimisest pääseda ja jatkata komitee tegevust pööranda all. Komitee koosseis täiendati uude liikmetega arreteeritute asele. Komitee liikmeteks vahiti õigusteadlane Otto Tiefs, kes oli ka Jüri Uhoatsa esindajaks ja sidemepidajaks. Rahvuskomitees.

Juulikuus koostas Rahvuskomitee

Kolonel Jan Maide, kes nimetati ülemjuhatajaks. Moskva tribunali mõistis ta surma.

mitte deklaratsioonist eesti rahvale, milles Komitee kuulutas end kõrgemaks võimaks Eestis ja kinnitas, et eesti rahvas ei tunnud praegust natsionaalsotsialistlikku rahva okupatsiooni võimu. Eestis, et tunnistada see oli kunagi tunnustanud Punaarmee revaljole tuginevat Nõukogude Eesti Valitsust.

VALITSUSE MOODUSTAMINE

Eesti rahva ja Rahvuskomitee shüks on vald see, et Eesti iseseisvuse taastatakse ja et põhisõjaline organisatsioon oleks uuesti tegevusse astuda. See deklaratsioon trükiti Eestis, levitati kohapeal ja kleebliti majaseinteile. Deklaratsiooni luges ka ette saadik H. Laetel Stockholmis umbes viiskümnele ajakirjanikule korraldatud pressikonferentsil. Laetel oli ka ise üheks Rahvuskomitee liikmeks koos teiste komitee välisliikmetega, nagu laevareeder H. Neuhaus, minister A. Rei ja omaaegne Rühkogu esimees H. Penno. Stockholmis, Soomes olid komitee liikmeteks saadik A. Varma ja magister E. Laid. Selles deklaratsioonis teatas veel Rahvuskomitee, et ta tegutses seni, kuni tegevusse astub põhisõda-separane Vabariigi Valitsus.

Septembris oli idaranne juba täielikult kokku varisesmas ja Punaarmee üksused olid edasi- tunginud Eesti territooriumil. Sii

Õigusteadlane Helmut Maandi, Tiefsi valitsuse riigisekretär.

täitja Jüri Uhoats, et on õige aeg Eesti Vabariigi Valitsust välja kuulutada ja tegevusse rakendada. Nii moodustati 18. septembril 1944. Vabariigi Valitsus, millesse Valitsusele ameti- ministr asetäitjaks Otto Tiefs.

Valitsus pidas Eesti pinnal kolm koosolekut, laskis trükkida Riigi Teataja nr 9, kus Valitsuse koosseis oli avaldatud, koostas ka Valitsuse deklaratsiooni, milles ta protesteeris venelaste uuesti sissetungist vastu Eestisse. Seoses Vabariigi Valitsuse tegevuse asutamisea lõpetas Rahvuskomitee oma tegevuse.

NURJUND KATSE MAALT PÕGENEDA

Osa Rahvuskomitee liikmeid oli määratud uude valitsusse ja teised said muud ülesandeid. Pärast valitsuse ametisse nimetamist oli Uhoats sunnitud maalt põgenema ja asumis Rootsi. Punaarmee üksused olid kiiresti läheneda Tallinnale. Meie oma jõudused Punaarmee takistamiseks ei jättnud. Valitsus valitsus põgenemisele maalt. Rootsi pidi tulema kirjutat valitsus- liikmete arvamisega.

Sündmuste areng oli aga kiirem, kui seda alguses arvasi. Tallinn langes punaarmee kätte 21. septembril. Kirjapaat Rootsi pidi jõudma Matsalu randa 22. septembril. Samale ajale jõudsid randa ka kolm Eestis viibivalt valitsuse liikmed koos perekondadega. Kirjapaat ajale hilines seitse päeva. Põhjusks olid teinud komplikatsioonid paadi meeskonnas. Komplekteerimisel Rootsis ja paadi propelleri vahetus Hiumaal. Punaarmee üksused jõudsid nii randa enne kirjapaadi saabumist. Kuna rannas midagi põgenemise võimalusi enam ei olnud, pidi kõik need, kes põgenemise võimalusi otsisid, hajuma lallil ümberkaudsetes keldidesse või kõrvalisi talde. Kui punaarmee oli maal vallutanud, alustas NKVD jahti inimestele.

Otto Tiefs arreteeriti kohalikes kohaselt umbes paar nädalat hiljem tema enda talus Laitses. Teistest valitsuse liikmetest mõned tabati varem, teised hiljem.

PROTSESS MOSKVAS

Arreteeritud laevastati kohtuprotsess Moskvas 3/3. juulil 1945. Tiefsi, Susile, Partelpele, Põikivile, Sambergile, Gustavsonile ja määrtat pikajärgelise vangilaagri karistused. Kol. Maide, kes oli nimetatud sõjavägede ülemjuhatajaks, mõisteti samaaegselt surma.

Suurem osa Valitsuse ja Rahvuskomitee liikmetest surid Venemaa vanglas. Amul vahetel õnnestus murtud tervisega ühes kümneksa aasta pärast kodumaa tagasi tulla, kus nad nüüd tõenäoliselt oma maale teekonna on lõpetanud.

KUI SUURED OLI VÄLJAJAATAD?

Selle Helmut Maandi poolt an-

ja viibis vanglas kuni sama aasta sügiseni.

Eesti Päevaleht pöördus 1944-nnda aasta sündmuste kommenteerimiseks Stockholmis elava Rahvuskomitee liikme ja Jüri Uhoatsa poolt ametisse nimetatud Vabariigi Valitsuse riigisekretäri Helmut Maandi poole. Allpool anname edasi vestluse sisu.

Helmut Maandi esines hiljuti ka Radio Liberty saadetes, et valgustada eestlastele kodumaa 1944. aasta sündmusi. Tookord oli nimelt küsimuses katse Eesti välja tõmmata natsionaalsotsialistliku Saksamaa ja bolshevistliku Venemaa haardest, et taastada iseseisvus.

tud teatust põlvi esitas Eesti Päevaleht, talle küsimuse, kui suured olid väljajäetud Eesti iseseisvuse taastamiseks olukorras, kus Eestis valitses veel range Hitleri-režiim ja punaarmee oli kiiresti siise tungimas.

Helmut Maandi vastab:

— Reaalselt võimalusi selleks ei olnud palju, kuid lootsi oli. Lääneriigid olid alla kirjutanud nn. ATLANTI DEKLARATSIOONILE. Selles kinnitatakse, et pärast sõda riigil, kelle suveräänne õigused on vigivaldselt riistunud, järele taastatakse ja et mingid territoriaalsed muudatused nende riikide piirides ei võeta ette, kui need ei ole kooskõlas nende rahvaste vaba tahtega. Ka Nõukogude Liit oli sellele deklaratsioonile allkirja andnud. Meil oli täieline õigus apelleerida sellele deklaratsioonile, sest 1940. a. oli Nõukogude Liidu ja Natsio-

naltsotsialistliku Saksamaa ning Molotov-Ribbentrop pakti allus Nõukogude Liidu sõjalise okupatsiooniga meie iseseisvus ja rahvuslik vabadus riistunud. Meie teadmise kohaselt ei olnud mingi muu Eesti alutunda Nõukogude Liidu okupatsiooni Balti riikides ja et meie saatkonnad nendes maades said tegetueda.

1944. a. olid ameerikalaste ja inglaste väed kiiresti edasi tungimas Euroopas. Keegi meist ei võinud teada, kui kiiresti ja kui kaugelt nad jõuavad. Olime ka kuulnud Churchilli kavast invasiooni teostada Balkani kaudu põhja poole. Ingliseid ja ameerikalaste ei olnud mingi muu Eesti alutunda, see huvi oli ainult Nõu-

Otto Tiefs, valitsuse juht peaministri asetäitjana.

naalsotsialistliku Saksamaa ning Molotov-Ribbentrop pakti allus Nõukogude Liidu sõjalise okupatsiooniga meie iseseisvus ja rahvuslik vabadus riistunud. Meie teadmise kohaselt ei olnud mingi muu Eesti alutunda, see huvi oli ainult Nõu-

naalsotsialistliku Saksamaa ning Molotov-Ribbentrop pakti allus Nõukogude Liidu sõjalise okupatsiooniga meie iseseisvus ja rahvuslik vabadus riistunud. Meie teadmise kohaselt ei olnud mingi muu Eesti alutunda, see huvi oli ainult Nõu-

naalsotsialistliku Saksamaa ning Molotov-Ribbentrop pakti allus Nõukogude Liidu sõjalise okupatsiooniga meie iseseisvus ja rahvuslik vabadus riistunud. Meie teadmise kohaselt ei olnud mingi muu Eesti alutunda, see huvi oli ainult Nõu-

naalsotsialistliku Saksamaa ning Molotov-Ribbentrop pakti allus Nõukogude Liidu sõjalise okupatsiooniga meie iseseisvus ja rahvuslik vabadus riistunud. Meie teadmise kohaselt ei olnud mingi muu Eesti alutunda, see huvi oli ainult Nõu-

naalsotsialistliku Saksamaa ning Molotov-Ribbentrop pakti allus Nõukogude Liidu sõjalise okupatsiooniga meie iseseisvus ja rahvuslik vabadus riistunud. Meie teadmise kohaselt ei olnud mingi muu Eesti alutunda, see huvi oli ainult Nõu-

naalsotsialistliku Saksamaa ning Molotov-Ribbentrop pakti allus Nõukogude Liidu sõjalise okupatsiooniga meie iseseisvus ja rahvuslik vabadus riistunud. Meie teadmise kohaselt ei olnud mingi muu Eesti alutunda, see huvi oli ainult Nõu-

naalsotsialistliku Saksamaa ning Molotov-Ribbentrop pakti allus Nõukogude Liidu sõjalise okupatsiooniga meie iseseisvus ja rahvuslik vabadus riistunud. Meie teadmise kohaselt ei olnud mingi muu Eesti alutunda, see huvi oli ainult Nõu-

naalsotsialistliku Saksamaa ning Molotov-Ribbentrop pakti allus Nõukogude Liidu sõjalise okupatsiooniga meie iseseisvus ja rahvuslik vabadus riistunud. Meie teadmise kohaselt ei olnud mingi muu Eesti alutunda, see huvi oli ainult Nõu-

naalsotsialistliku Saksamaa ning Molotov-Ribbentrop pakti allus Nõukogude Liidu sõjalise okupatsiooniga meie iseseisvus ja rahvuslik vabadus riistunud. Meie teadmise kohaselt ei olnud mingi muu Eesti alutunda, see huvi oli ainult Nõu-

naalsotsialistliku Saksamaa ning Molotov-Ribbentrop pakti allus Nõukogude Liidu sõjalise okupatsiooniga meie iseseisvus ja rahvuslik vabadus riistunud. Meie teadmise kohaselt ei olnud mingi muu Eesti alutunda, see huvi oli ainult Nõu-

naalsotsialistliku Saksamaa ning Molotov-Ribbentrop pakti allus Nõukogude Liidu sõjalise okupatsiooniga meie iseseisvus ja rahvuslik vabadus riistunud. Meie teadmise kohaselt ei olnud mingi muu Eesti alutunda, see huvi oli ainult Nõu-

naalsotsialistliku Saksamaa ning Molotov-Ribbentrop pakti allus Nõukogude Liidu sõjalise okupatsiooniga meie iseseisvus ja rahvuslik vabadus riistunud. Meie teadmise kohaselt ei olnud mingi muu Eesti alutunda, see huvi oli ainult Nõu-

naalsotsialistliku Saksamaa ning Molotov-Ribbentrop pakti allus Nõukogude Liidu sõjalise okupatsiooniga meie iseseisvus ja rahvuslik vabadus riistunud. Meie teadmise kohaselt ei olnud mingi muu Eesti alutunda, see huvi oli ainult Nõu-

naalsotsialistliku Saksamaa ning Molotov-Ribbentrop pakti allus Nõukogude Liidu sõjalise okupatsiooniga meie iseseisvus ja rahvuslik vabadus riistunud. Meie teadmise kohaselt ei olnud mingi muu Eesti alutunda, see huvi oli ainult Nõu-

naalsotsialistliku Saksamaa ning Molotov-Ribbentrop pakti allus Nõukogude Liidu sõjalise okupatsiooniga meie iseseisvus ja rahvuslik vabadus riistunud. Meie teadmise kohaselt ei olnud mingi muu Eesti alutunda, see huvi oli ainult Nõu-

naalsotsialistliku Saksamaa ning Molotov-Ribbentrop pakti allus Nõukogude Liidu sõjalise okupatsiooniga meie iseseisvus ja rahvuslik vabadus riistunud. Meie teadmise kohaselt ei olnud mingi muu Eesti alutunda, see huvi oli ainult Nõu-

kogude Liidu ja Natsionaalsotsialistliku Saksal. Sellepärast oli üldiselt sooviks, et Punaarmee Eesti piiridest eemale hoidaks nii kaugelt kui võimalik ja et Saksamaa kapituleeruks.

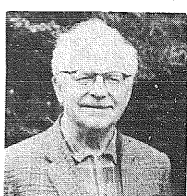
Teatud mõlme sellel ajajärgul paremas olukorras, kui seda olime pärast esimest maailmasõda. Ja Vabadussõja algul. Meie oma mehi oli mitmeid väelikesid relvade all umbes kaheksakümne tuhande ümber. Suurelt osalt olid need ka tugeva võitlusemoraaliga. Kindlasti oleks ka suurem osa neid eesti mehi, kes sunniti Punaarmeele mobiliseeriti, ühnenud iseseisvuse eest võitlejatega, kui selleks oleks sobiv võimalus avanenud.

Riigi loomise ja administratsiooni korralduse oli sel ajal meil ka palju suuremaid kogumused ja rohkem ettevalad, kui oli Vabadussõja ajal.

Kui Eesti poliitilised ja rahvuslikud ringkonnad sel ajal ei oleks teinud ettevalmistusi iseseisvuse taastamiseks, siis oleks see olnud andeksandmata süütegu meie rahva vastu. Et teise maailmasõja lõppfaasis Roosevelt ja Churchill alustisid Stalini nõudmistele ja loovutasid poole Euroopa bolshevistliku režiimil alla, seda ei võinud meist keegi uskuda ega ette näha.

OLI SEE KÕIK ASJATU

Tiefsi valitsuse ja Rahvuskomitee teotlused iseseisvuse taastamiseks ei andnud sekkort tulemust — kommunistlik imperiaalsus lahutab edasi. Kusime Helmut Maandilt, kas ta nüüd tagasihajale peab tookordest võitlust asjakas või usub ta, et

Arnold Susi, hardusminister, kes Siberis kohtas Sohtenitskõniga ja avaldas sellele suurt mõju.

sellest võiks kasu tulla meie eespoolises vabadusvõitluses. Helmut Maandi ütleb:

— Tung vabaduse järele on iga inimese jaoks ja rahvaga kaasakäiv nähtus. Inimene on kui taime, mis püüab valguse ja paksuse poole. Vaatamata, et seda vahel maha talatakse, otsib ta ikka võimalust uuesti sirguajamiseks.

Iga rahva ülmaks eesmärgiks on tema rahvuslik ja poliitiline vabadus. See nõue ei kustu ühegi rahva juures, vaatamata, kui kaua selle eest võitlemaks või kui palju ebaõnnestumisi selles võitluses ole elatakse. Lühike iseseisvuse aeg oli õnnelikum sellel, et keegi ei olnud võimeline tagasi ja vaatamata takistustele. Tung vabaduse järele

kei rahva juures ei suuda kustuda keegi. Kommunistliku režiimi algusaastal Eestis püiti maailma peibutada võitluse, nagu oleks Eesti rahvas ise soovimatu kommunistliku kate ja lühide Venemaa. Vaevalt nüüd enam selliselt uskujaid kuigi palju leidub, kuid siiski on Tiefsi Valitsuse ja Rahvuskomitee tegevus järjekordselt tõendaks sellele, et kommunistlik režiim Eestis on tulnud vastu rahva enamusel tahmist.

Tiefsi Valitsuse oli koalitsiooni valitsus ning koosnes nelja suu-

naalsotsialistliku Saksamaa ning Molotov-Ribbentrop pakti allus Nõukogude Liidu sõjalise okupatsiooniga meie iseseisvus ja rahvuslik vabadus riistunud. Meie teadmise kohaselt ei olnud mingi muu Eesti alutunda, see huvi oli ainult Nõu-

naalsotsialistliku Saksamaa ning Molotov-Ribbentrop pakti allus Nõukogude Liidu sõjalise okupatsiooniga meie iseseisvus ja rahvuslik vabadus riistunud. Meie teadmise kohaselt ei olnud mingi muu Eesti alutunda, see huvi oli ainult Nõu-

naalsotsialistliku Saksamaa ning Molotov-Ribbentrop pakti allus Nõukogude Liidu sõjalise okupatsiooniga meie iseseisvus ja rahvuslik vabadus riistunud. Meie teadmise kohaselt ei olnud mingi muu Eesti alutunda, see huvi oli ainult Nõu-

naalsotsialistliku Saksamaa ning Molotov-Ribbentrop pakti allus Nõukogude Liidu sõjalise okupatsiooniga meie iseseisvus ja rahvuslik vabadus riistunud. Meie teadmise kohaselt ei olnud mingi muu Eesti alutunda, see huvi oli ainult Nõu-

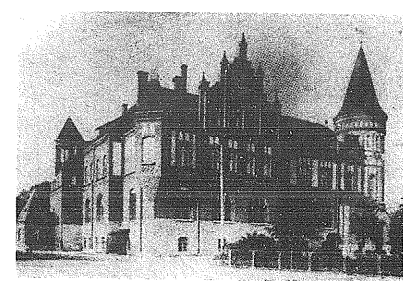
naalsotsialistliku Saksamaa ning Molotov-Ribbentrop pakti allus Nõukogude Liidu sõjalise okupatsiooniga meie iseseisvus ja rahvuslik vabadus riistunud. Meie teadmise kohaselt ei olnud mingi muu Eesti alutunda, see huvi oli ainult Nõu-

naalsotsialistliku Saksamaa ning Molotov-Ribbentrop pakti allus Nõukogude Liidu sõjalise okupatsiooniga meie iseseisvus ja rahvuslik vabadus riistunud. Meie teadmise kohaselt ei olnud mingi muu Eesti alutunda, see huvi oli ainult Nõu-

naalsotsialistliku Saksamaa ning Molotov-Ribbentrop pakti allus Nõukogude Liidu sõjalise okupatsiooniga meie iseseisvus ja rahvuslik vabadus riistunud. Meie teadmise kohaselt ei olnud mingi muu Eesti alutunda, see huvi oli ainult Nõu-

naalsotsialistliku Saksamaa ning Molotov-Ribbentrop pakti allus Nõukogude Liidu sõjalise okupatsiooniga meie iseseisvus ja rahvuslik vabadus riistunud. Meie teadmise kohaselt ei olnud mingi muu Eesti alutunda, see huvi oli ainult Nõu-

naalsotsialistliku Saksamaa ning Molotov-Ribbentrop pakti allus Nõukogude Liidu sõjalise okupatsiooniga meie iseseisvus ja rahvuslik vabadus riistunud. Meie teadmise kohaselt ei olnud mingi muu Eesti alutunda, see huvi oli ainult Nõu-

Maapanga hoones Tallinnas kuulutati välja Tiefsi valitsus ja seal peeti selle esimese koosolek.

rema eesti demokraatliku erakonna esindajast. Need olid põlumeeste Kogud, Ühnenud põlumeeste ja asunike erakond, Rahvuslik Keskerakond ja Eesti sotsiaaldemokraatlik tööliste Partei. Viienda Rühkogu valimisel, kus need meid arakonnad viimati esindasid, anti neile neljale erakonnale kokku 87% häältest. Samadel valimistel said vähe- musravuste esindused 8% ja kommunistid 5% antud häältest. Seega seisis Tiefsi valitsuse seljaga koalitsioon, mis hõlmas rohva enamuse Eesti elanikkonnas. Rootsi omaaegne valimiskorraldus Ühnenud tšehvi okupatsiooni suhtes Eestis tsünilise märkuse ja ütles, et seal ei ole midagi olulist muutunud, vaid üks autoritaarne režiim on asendatud teise autoritaarse režiimiga. — Nõukogude Vene 1944. a. teistkordseid Eestit okupeerides arreteeris ja viis Venemaa vangilaagrisse demokraatlike erakondade esindajaid koosneva valitsuse liikmed.

Ühinen täielikult Harri Kiisk'i seltskonnaga, kui ta Teataja juhtkirjas 15.7.46 ütles, "et Tiefsi valitsuse taimes paale kõige vähem seisneb veel selles, et Uhoats 1944. a. ametisse nimetades koalitsiooni valitsuse meile nelja suurema demokraatliku erakonna esindajast, tähendas ka täieliku demokraatia taastamist Eestis".

TEIPI JA OSLO VALITSUSED

EPLi tuleb Helmut Maandile meelde, et paguluses on loodud ka teisi valitsusi, näit. nn. Oslo valitsus. Kuidas suhtub ta nendes? Kui määrat on need paguluses loodud valitsused õiguse järglased 1944. a. Eestis loodud Tiefsi valitsusele? Ta vastab:

— EPLi tuleb Helmut Maandile meelde, et paguluses on loodud ka teisi valitsusi, näit. nn. Oslo valitsus. Kuidas suhtub ta nendes? Kui määrat on need paguluses loodud valitsused õiguse järglased 1944. a. Eestis loodud Tiefsi valitsusele? Ta vastab:

— EPLi tuleb Helmut Maandile meelde, et paguluses on loodud ka teisi valitsusi, näit. nn. Oslo valitsus. Kuidas suhtub ta nendes? Kui määrat on need paguluses loodud valitsused õiguse järglased 1944. a. Eestis loodud Tiefsi valitsusele? Ta vastab:

— EPLi tuleb Helmut Maandile meelde, et paguluses on loodud ka teisi valitsusi, näit. nn. Oslo valitsus. Kuidas suhtub ta nendes? Kui määrat on need paguluses loodud valitsused õiguse järglased 1944. a. Eestis loodud Tiefsi valitsusele? Ta vastab:

— EPLi tuleb Helmut Maandile meelde, et paguluses on loodud ka teisi valitsusi, näit. nn. Oslo valitsus. Kuidas suhtub ta nendes? Kui määrat on need paguluses loodud valitsused õiguse järglased 1944. a. Eestis loodud Tiefsi valitsusele? Ta vastab:

— EPLi tuleb Helmut Maandile meelde, et paguluses on loodud ka teisi valitsusi, näit. nn. Oslo valitsus. Kuidas suhtub ta nendes? Kui määrat on need paguluses loodud valitsused õiguse järglased 1944. a. Eestis loodud Tiefsi valitsusele? Ta vastab:

— EPLi tuleb Helmut Maandile meelde, et paguluses on loodud ka teisi valitsusi, näit. nn. Oslo valitsus. Kuidas suhtub ta nendes? Kui määrat on need paguluses loodud valitsused õiguse järglased 1944. a. Eestis loodud Tiefsi valitsusele? Ta vastab:

— EPLi tuleb Helmut Maandile meelde, et paguluses on loodud ka teisi valitsusi, näit. nn. Oslo valitsus. Kuidas suhtub ta nendes? Kui määrat on need paguluses loodud valitsused õiguse järglased 1944. a. Eestis loodud Tiefsi valitsusele? Ta vastab:

— EPLi tuleb Helmut Maandile meelde, et paguluses on loodud ka teisi valitsusi, näit. nn. Oslo valitsus. Kuidas suhtub ta nendes? Kui määrat on need paguluses loodud valitsused õiguse järglased 1944. a. Eestis loodud Tiefsi valitsusele? Ta vastab:

— EPLi tuleb Helmut Maandile meelde, et paguluses on loodud ka teisi valitsusi, näit. nn. Oslo valitsus. Kuidas suhtub ta nendes? Kui määrat on need paguluses loodud valitsused õiguse järglased 1944. a. Eestis loodud Tiefsi valitsusele? Ta vastab:

— EPLi tuleb Helmut Maandile meelde, et paguluses on loodud ka teisi valitsusi, näit. nn. Oslo valitsus. Kuidas suhtub ta nendes? Kui määrat on need paguluses loodud valitsused õiguse järglased 1944. a. Eestis loodud Tiefsi valitsusele? Ta vastab:

— EPLi tuleb Helmut Maandile meelde, et paguluses on loodud ka teisi valitsusi, näit. nn. Oslo valitsus. Kuidas suhtub ta nendes? Kui määrat on need paguluses loodud valitsused õiguse järglased 1944. a. Eestis loodud Tiefsi valitsusele? Ta vastab:

— EPLi tuleb Helmut Maandile meelde, et paguluses on loodud ka teisi valitsusi, näit. nn. Oslo valitsus. Kuidas suhtub ta nendes? Kui määrat on need paguluses loodud valitsused õiguse järglased 1944. a. Eestis loodud Tiefsi valitsusele? Ta vastab:

— EPLi tuleb Helmut Maandile meelde, et paguluses on loodud ka teisi valitsusi, näit. nn. Oslo valitsus. Kuidas suhtub ta nendes? Kui määrat on need paguluses loodud valitsused õiguse järglased 1944. a. Eestis loodud Tiefsi valitsusele? Ta vastab:

— EPLi tuleb Helmut Maandile meelde, et paguluses on loodud ka teisi valitsusi, näit. nn. Oslo valitsus. Kuidas suhtub ta nendes? Kui määrat on need paguluses loodud valitsused õiguse järglased 1944. a. Eestis loodud Tiefsi valitsusele? Ta vastab:

— EPLi tuleb Helmut Maandile meelde, et paguluses on loodud ka teisi valitsusi, näit. nn. Oslo valitsus. Kuidas suhtub ta nendes? Kui määrat on need paguluses loodud valitsused õiguse järglased 1944. a. Eestis loodud Tiefsi valitsusele? Ta vastab:

— EPLi tuleb Helmut Maandile meelde, et paguluses on loodud ka teisi valitsusi, näit. nn. Oslo valitsus. Kuidas suhtub ta nendes? Kui määrat on need paguluses loodud valitsused õiguse järglased 1944. a. Eestis loodud Tiefsi valitsusele? Ta vastab:

— EPLi tuleb Helmut Maandile meelde, et paguluses on loodud ka teisi valitsusi, näit. nn. Oslo valitsus. Kuidas suhtub ta nendes? Kui määrat on need paguluses loodud valitsused õiguse järglased 1944. a. Eestis loodud Tiefsi valitsusele? Ta vastab:

— EPLi tuleb Helmut Maandile meelde, et paguluses on loodud ka teisi valitsusi, näit. nn. Oslo valitsus. Kuidas suhtub ta nendes? Kui määrat on need paguluses loodud valitsused õiguse järglased 1944. a. Eestis loodud Tiefsi valitsusele? Ta vastab:

— EPLi tuleb Helmut Maandile meelde, et paguluses on loodud ka teisi valitsusi, näit. nn. Oslo valitsus. Kuidas suhtub ta nendes? Kui määrat on need paguluses loodud valitsused õiguse järglased 1944. a. Eestis loodud Tiefsi valitsusele? Ta vastab:

— EPLi tuleb Helmut Maandile meelde, et paguluses on loodud ka teisi valitsusi, näit. nn. Oslo valitsus. Kuidas suhtub ta nendes? Kui määrat on need paguluses loodud valitsused õiguse järglased 1944. a. Eestis loodud Tiefsi valitsusele? Ta vastab:

Soome-Nõukogude ajaloosümposioon

Soome ja N. Liidu ajaloolased on pidanud viimase kümne aasta jooksul sümposioone, kus on käsitletud ajaloolaste teaduste probleeme. Viimase sümposiooni peeti detsembris Tampere. Käsitluse all olid eriti fedalisml ja fashismi küsimused.

Soome ajaloolaste meelest ei olnud Soomes kunagi fedalisml, mis ju eeldab maa läänistamist valitseja poolt isikliku sõltuvuse alusel. Viimase sõltuvuse vastu nõukogude ajaloolased. Nende meelest polnud fedalisml mitte sotsiaaljuhtimise vaid sotsiaal-majanduslik nähtus. Fedalisml olevat kehtinud ka Venemaal.

Tuleb mainida, et läänemaiste ajaloolaste meelest pole Venemaal fedalisml kunagi olnud, maad pole bojaaridele läänistatud, vaid see on olnud tuntu ametikohale. Veel, see on olnud tuntu ametikohale. Veel, see on olnud tuntu ametikohale.

Nõukogude ajaloolaste järgi on nii Soomes kui Balti riikides olnud tugev fashistlik liikumine 20. sajandi algul. Nõukogude ajaloolaste meelest kooslased ei olnud sugulase matseel Elbert ja Helju Ruth Tuganov.

1977 Leningradis. (EPL/Al)

Eestlased asetaskid pärja

Eesti Vabariigi esindaja Ernst Janson asetask pidulikult tseremoonial eestlaste pärja Arlingtoni kalmistul USA tunde- ja sõjuri mälestusambale USA aukompanii ja paljude eestlaste kohalviitmisel. (EPL-foto TRUMMER)

Eurokommunism — kas murrang või taktika?

Ida-Berlinis äsja peetud kommunistide maailmakongressil kerkis üles termin: Eurokommunism. Selle kasutajad tahsid rõhutada asjaolu, et Lääne-Euroopa kommunistlikud parteid ei ole enam denevad Moskvas ja lähevad oma teed. See tee pidi Berlingueri järgi olema erinev nii vene kommunistide kui skandinaavia sotsiaaldemokraatide omast.

Midagi lähemat selle kohta pole öeldud, aga praktiliselt võib ju lugeda eurokommunistlikeks riikideks Jugoslaavia ja teatud määralt Rumeenia. Nendel riikidel iseloomustab osaliselt rippumatu välispoliitika kõrval väga range, diktaatorlik riik ilma kodanlike vabadusteta. Läänepoolsetele kommunistidele (Itaalias, Hispaanias, Inglismaal, osalt ka Prantsusmaal) lubavad (opositsiooni olles, kus lubadusi pole vaja esialgu lunastada) tulevikus isikuvabadusi ja mitme-erakonna süsteemi.

Läänepoolsete kommentaarid vaidlevad selle üle, kas eurokommunism tähendab uut faasi kommunisti arengus ja lõplikku murrangu suhtes Moskva, või on see ainult taktiline võte. Lühidalt võiks võtta kokku selle vaidluse viited järgmiselt:

Murranguooteis poolt:

1. Tüto on suutnud oma 28 aastast eest alustatud võitluse võidukalt lõpetada.

2. Brežnevile oli sunnitud paljudes asjades tegema järe-

leandmisi läänepoolsetele kommunistidele. Kommunismist kõrvaldati enam-vähem kõik moskvalikud väljendused.

3. Berlingueri esinemine oli väga "radikaalne". Ta väitis, et Moskva kommunism on korduvalt eksinud (muuhulgas Prantsusmaal), et ida-euroopa riikides on püüdnud kommunismis pettumata, et idapoolne kommunism ei sobi erinevate ajaloostite traditsioonidega läänes, et riik peaks olema vaba ideoloogias ja võimaldama eri rahvusnastute tahte vaba väljendamisist jne.

Taktika poolt:

1. Brežnev hoidis diplomaatlikult ära kongressi avaliku lõhenemise, kuid ta ei andnud mingit garantiid, et Moskva tulevikus ei segaks sotsialistlike riikide siseasjadesse (ka Tüto ei saanud mingit garantiid selle kohta, mis juhtub pärast tema surma).

Katja Walden arvustab ajalehes "Expressen" Rein Vähne fotonäitust Eesti ametlikult Stockholmis Fotograafias. Mõnusemi Skeppholmist, kirjutasid muu hulgas:

"Parandid, silmad, kartilikut hästi talletatud või lootuselult lohusimise juures paistab fotodes kõlge enne silma. Väline pildid meie tundmatult naabermaalt mõjuvad otseselt — me saavutame silmapaistavalt suurepäraseid, kas seltsab töökangepariga, kas seltsab töökangelaie portreede es, rõõmsate vee sõdurite ja noorte tüdrukutega, kas katusavad liitvaid läänemaailma Gatsby-stiili. Kaasasid mulje maast, mis on alati hõludud oma erakultuuri, linnaümbi, ette nikerdused, ettepidelid seelikud ja peardid. Enne kõike võtame vastu meeleilusi, mis on raskelt tõlgitavad. Miks seltsab noorpaar vähesed emaduskall? Kas nende silmad peegeldub mure, uhkus või resignatsioon?"

Paradeid esineb palju — kas on neil nii tähtis oma eesti elus? Tekib tahmine tõmmata rõõkujoomi tähelepanelikult kuulavate kuuksidate ja Pärti noisrigete kuuksidate vahel. Kas arkipäev ei tundu selles kirjelduses hallina, kas puudub igasugune rõõm, maha arvatud käsitatud rõõm?

2. Keegi ei taga, et läänepoolsete kommunistlikud parteid ei saa tulevikus senisest hoopis moskvasõbralikumaid juhte, eriti kui parteid võimule pääsevad.

3. Kissinger näitaks ei usu, et läänepoolne kommunism on võimalik ilma Moskva kontrolli ja mõjuvõime — sellega ühinevad paljud skeptilised kommentaarid.

Smad ja teod võivad olla väga erinevad, Kerkib kaits küsimust, mille lahendus seisab tulevikus:

1. Kas läänepoolsete lubade võimul tuleb isikuvabadusi?

2. Kas Moskva hoidub relvade sektsioonist, kui nad. Poolas või Ungaris tekib murrang, mis meenutab sündmusi Prantsusmaa 1968. aasta kevadel?

Niklaus kui nende küsimustele pole vastust, on kõik teadmata. (EPL/AL)

Expressen Väime fotonäitusest

Surmanuhtlus legalne

WASHINGTON (VES) — USA liikmeks otustas häältega 7:2 teastada surmanuhtluse, mida nad lubati kohtul määrata mõrva eest.

Paljudes osariikides on juba surmanuhtluse tunnistatud põhiseadusepäraks. Üle Ameerika ototab praegu ümmarguselt 600 vang "surmakambris" otuse teadsmatist. Surmanuhtluse keelati liikmekohtu poolt 9 aastat tagasi. Selle äja kestel kasvas mõrva arv aastas 7000-9000-ile, 22.500-le. Üks liberaalne tsiviilõigust liit protesteeris surmanuhtluse kehtestamise vastu, üteldes, et see olevat rassistid-krimineerimine (!).

Lätlaste ülemaailmne laulupidu Torontos

TORONTO (VE) — Samaaegselt kui eestlased pidasid oma maailmapidu Baltimore, kogunesid lätlaste üle maailma Torontos, kus Maple Leaf Gardenis toimus nende kuues laulupidu, mis algas pika rongkäiguga läbi Toronto südalinna, milles marssis 2000 inimest, paljud naised rahvariietis. Lauljaid suures ühendkõoris oli 800.

Toronto Symphony altas kaasa nii rahvustilkades kui muusikalistes laulupoe kulgenis eestlased ja andis kõgu Läti laulupoele uude, aga võlva värvi. Kavasse oli palgatatud teoseid, mida muudu poleks saanud kasutada.

Maple Leaf Gardeni hellsid teem altas ka kaasa kõikide de talide välja toomisel. Laulupoe üldjuht oli 5. Ajuhiks oli nende nimekas helleloja Janis Baruss Kanadast, Ernests Brusvardis Ühendriikidest, Alberts Jerums Inglismaalt (kes teatavasti ka Londoni Eesti Naiskoori juhatab) ja Arvids Purns Kanadast.

Laulupoe kavast oli 18 laulu, mildest hulgas oli ka mees- ja naiskoori laule. Koor esines kindalt ja muistseerimisrõõmuga.

Tehniliselt põhjalikult läbi-mõeldud ning hästi valitud laulupidu jättis soliidse, taskakukusest ja rahulikusest domineeriva mälestuse.

Läti keskesinduse president Tallvaldis Kronbergs ja pidu-otuse organisatsioonil esimees Zanis Smits oskasid oma sõna ka ajalises mõttes õigeste laulupoe proportsioonil asetada, kuid sius

Naaskoori juhatab) ja Arvids Purns Kanadast. Laulupoe kavast oli 18 laulu, mildest hulgas oli ka mees- ja naiskoori laule. Koor esines kindalt ja muistseerimisrõõmuga.

Tehniliselt põhjalikult läbi-mõeldud ning hästi valitud laulupidu jättis soliidse, taskakukusest ja rahulikusest domineeriva mälestuse.

Läti keskesinduse president Tallvaldis Kronbergs ja pidu-otuse organisatsioonil esimees Zanis Smits oskasid oma sõna ka ajalises mõttes õigeste laulupoe proportsioonil asetada, kuid sius

toonitasid mitmekultuurilisele peatist. Kanadas ning tänaselt selles valguses kogu kanada rahvast ja maad. Kanada mitmekultuurilise mosaiigi Ah-lasse asdas mõndunud Läti Vi laulupidu järjekorras ja liusa ning kunstiliselt väärtusliku lüdi. Kõõm oli naabri-rahva edust ja õnnest.

JACK RUBY

Ruby käis Havannas

WASHINGTON (VES) — Senati lüürakal kohtelepe juttasaks endine CIA agent, Dallas 60kübi omakid Jack Ruby (end. nimega Rubinstein, 32 a. vana) tegi 1963. a. suvel salajasel reisi Kuubale, kus kohtus Castroga. Kõnelisel oli arvatud president Kennedy mõrvarina väimadusi.

Jack Ruby teatavasti lasis politseil pealkorteri maha Lee Harvey Oswaldi 48 tundi pärast seda, kui Oswald oli tapnud presidendi. Ruby põhjendas oma tegu mitmesuguste närvigaustega, oli aga kahtlusi, et tal oli tarvis Oswaldi suud sulgeda. Warroni komisjon, kes Kennedy mõrva kohta tegi juurduse, ei uurinud põhjalikult Ruby osa, kuigi komisjonile oli öetunud, et Ruby käis salaja Kuubal. Nagu nüüd selgub, oli Ruby üldiselt pohjuse Kuubal käimise uimastusmärkide äärmiselt tugevaks vaba võimudele ümardusmärkide eest reivi.

Kuna üks CIA topeltagent oli Castrole juhatanud, et Kennedy talinud Castroil tappa lasta, oli Castro poolt üldiselt CIA Control põhjendusi vastuaktioonis. Castro oli kstunud, kas Ruby saaks vastutasuks korraldada atentaati Kennedyle. Rubyga koos oli Castro juures tema vend Raul, Cio Guervara ja mitmed sõjaväelased.

Nõukogude argielu

Aliljärenevad lood pärinevad Tallinnas ilmuvast Öhtolehest, mida valitsmaale tellida ei saa. Väibolla nende "selgitavate" lude pärast, mis peegeldavad nõukogude argielu?

SELTSIMEHELIKUS KOHTUS

84 majavalitsuse seltsimehele kohus avaldas ühisõnoleid-noomituse mittetõetavale Endel Mannile (ünnu tee 72), kes rikkus ühisele reegleid. (Kuna punapropagandistid kuulutavad, et nõukogude õhikuleid peavad kurtitegevust, siis on nad sunnitud kurtitegevuse korral kasutama nagu mõistukõnet. Mis kujul "ühisele reegleid rikkui", seda ei juleta öelda.)

KEELLEIT VÕETIÄRÄ?

Kaliniini rajooni sisesajad osakonda või telefoni 63-391 palutakse teatada noormehe, kellel 1974. a. oktoobri lõpul võeti Pika ja Sade t. nurgal ära transistorsõrja, vanemal mehel, kellel veebruaris Busha ja Piri koonus võeti ära käekõli, kabe noormehe, kellele aprilli lõpul tungiti Kaliniini t. kallele, mehel, kellel aprilli keskel võeti Pirtal ära taskukell.

(Nõukogudemaal ei olevat rõõvimeisi, kuna seda polevat lei- leiigi tarvis ette võtta. Kuna aga rõõvimeisi siiski esineb, nimeta-takse neid lihtsalt "äravõtmise- seks").

KURITEGIDE TÕUKAS PURJUS PEA

Valga Rajooni Rahvakohus arutas hiljaagegu kahte peavõga sarnast kuriteoasja. Kalju Kääriku läks purjusjõu kulla oma emale, kes elab Ötepä kallel. Kääriku mõõdukus jooks emale kallale ja lõi teda. Emale tõi tas appi naaber ning päästis ta märatseva poja küüst. Veldi äja pärast oli maja, kus K. Kääriku ema elas, leekides.

Pärnuud toime kodaniku vara talitaku hävitamine tekitas Kalju Kääriku kokku üle kuue tuhande rubla suurse kahju. Rahvakohus karistas K. Käärikut kahe aasta ja kuue kuue vabadusekaotusega range rezhimiga parandus-100 koloonias. Ühtlasi tuleb tal hüvitada tekitatud kahju ning läbi teha alkoholivastane ravikuur.

Vassili Andrejev tuli töötüko juobnuna. Leidmata eest oma lahutatud naist, kelleiga nad Valga linnas koos elasid, otustas

15 aastat "kiiritust"

WASHINGTON (VES) — Nõukogude Vene ametivõimude on loomnud 15 aastat otlikke kiiri USA Moskva saatkonnale, ütle- ajalehele "National Enquirer" end. ameerika diplomaat John Hemenway. Ühendriikide välis- minister teadis "surmakam- bris", kuid pole teinud midagi nende kõrvaldamiseks.

Mikrolainele kiirgumist märgati juba 1969. a. ameerika elek- troonika poolt. Eriti tihedalt otu- tavad, et need kiired võivad põhjustada silmakäe tekkinist, verekoostise muutumist, mille järgne sõumadeakti, kuid ka vähktõbe. Kaks Moskva saadikut Lievelyn Thompson (oli Moskvas 1969-1971) ja Charles Bohlen (1967-1962 ning 1967-1969) surid väel.

Põllumeeste arv Rootsisis väheneb

Rootsi põllumeeste arv vähe-neb. Alas! 1960-nendatest aastast-est on talundite arv vähenenud! 300 000-ile 130 000-ni tänapäeval. Areng jätkub samas suunas, aastani 1985 likvideerub veel 30 000-50 000 talundit. Põhjusteks on peamiselt talupidajate vanus, vähesemad loomad on raske saada uusi pidajaid.

Talund likvideerimine toimub tavaliselt omaloomi vahetuse pu- hul. Talumees on tihti üksik pida- nud ja lapsed on tõotanud mujal, puudub loomulik järeltuli- ja talus. Ühel põlvkonnal on otud nõudmised. Paljud elavad talus edasi, kuid ränduvad selle välja. Paljud harivad põldu muu- liseks otuseks.

Tänapäeval Rootsis asub ü. 40 000-60 000 täistegevusega talupidaja. Üleajunud on osaliselt tööga vähe-ajaga tööga talunikud.

Likvideerimise tempo on ha- vanud vähenema, see oli varem kiirem. Keskmise talupidajate vanus on 53 aastat. Väikesemad talud asuvad tavaliselt kas põ- hja või metsaläänides Dalarna, Värmland ja Småland, nende pi- dajad on tavaliselt vanemad. Talundite vähenemine ei tähenda äga, et põllupidus samas- tems väheneks. Teised talud otavad tihti põldu üle. U. 87% põllupidamist on välja renditud. Lähed ja alavike kasvamine otab küll pidevalt ära osa põl- l-

pinnast. Kuni 1985. aastani ar- vastatakse, et põllupind väheneb umbes 5 000-10 000 hektari võrra aastas. 1980-nadati aastateli va- henes põllupind ü. 50 000 hektari võrra aastas.

Pole riski, et Rootsi põllupi- damine kunagi lõplikult kahe- Praegu produtsierib see liika veel rohkem kui rootsi rahvas suudab konsumeerida. Põllupi- damise likvideerimine võib selle asemel tekitada kohalikku töö- puudust. Ka sõjaväelastele van- tekohal ei moodusta talude arvu vähenemine veel mingit proble- mi. Rootsi on võimeline end toiduga varustama ka kriisiloo- korras.

Vilmas 25 aasta jooksul on muutunud põllupidamises ise- loom. Karjapidamises asemele on liika suurem hulk põllupidajaid spetsialiseerunud teraviljakas- vatusele — vastav põldu maa- vustale 55% kogu põllupidamis- võrreldes 40%-ga 1961. (EPL/AL)

Tiin Kroll-Simmul, Austraalia eesti lehe "Meie Kodu" peatoit- leja ja Sydney Eesti Seltsi esimees, esines tinnupikkuses intervjuus, mille tegi Sydney raadioasaja 2 EA. Ingliskeelses intervjuus andis pr. Kroll-Sim- mul ülevaate eesti rahva praeg- usest olukorrast.

Hotellikompleksi Baltimore sadamala, kus eestlased olid majutatud. All väikjal paistab eestlaste massi keskriit afsh. "Eston 76" (BPL-foto Turmo Sepp).

Islandi sportlased olid hädas KGB-ga

REIKJAVIK – Hiljuti tegid Islandi sportlased matka N. Lõdu. Kilevise jupspordil Euroopa meistervõistlustele. Osa võitis meeskond koos juhtusliikmetega, Jaapanlastest treeneri ja mõnede turistidega. Kogu tuleku järel andis judoliliid esimese sinisele ajalehtedele intervjuu, milles ütles, et N. Lõdu oli Islandi sportlasi ja kaasaarsijaid koheldud kui kurjategijaid.

Kõik ajalehed ja ka raadio avaldasid tema seletuse, ka pahempoolse ajaleht "Fjodviltin" (Rahva tähe), milles on olnud sin N. Lõdu suuvõrdid. Judo-liidu esimese Eysteinn Porvaldson on tuntud pahempoolse maailmavaataga ja on ka ise olnud ajalehemehiks "Fjodviltin" juures. Sinised pahempoolsed ajalehed seletasid, et nüüd ei saa "Fjodviltin" enam kirjutada, et seletus on antikommunistlik propaganda, vaid tõsiasis too-lisparadiisist N. Lõduist.

Nad olid sõitnud Budapestist magamistubades. Umbes kella kahe ajal ööl N. Lõdu piiri ületades tungisid kopeedesse re- lates turgust punaarmeeleste ja käsitajad kõik reisiäja esikusse. Kõik olid magamas ja ehmunud asetatud sõitnud. Kõik viidi kopeedest välja vägivõluga ja paljud said punaarmeelestat- lüda. Üks neist oli ka liidu esimees. Kopeedesse korraldati lä- biotsimisi ja punaarmeeleste transpordi oma poriste saabuste- ga nartid. Jaapanlastest trene- ri oli korraldus sõduritega kaasatulemiseks. Lõdu esimehe protesti peale lubati ka tema kaasa minna. Punaarmeeleste vahel viidi nad jaamas ühe ko- ristamata tuppa. Kolmetunnise ülekulutamise järel viidi nad ta- gasi rongi, mis oli vahepeal viid- tud teisele rööbastele.

Võistlus oli halvasti korralda- tud. Ükski ei osanud muud keelt kui vene keelt, nii et kõik läks ta- gurpidi. Keegi ei julgenud ühe- leki võistlusele minna, kõik võit- lejad ja võistluse järgijad olid tõdenud. Skandinaavia esindajad olid ühel arvamisel, et see on viimane matk N. Lõdu.

N. Lõdu peaks kõik muutuma 100%, et eelolevad Olümpia- mänge saaks peetud 1980. a. Moskvas, sest seal ei tunda inim- likku kohtlemist ja puudub va- badus.

Islandi meeskonnaga olid kaas- sa ka mõned turistid. Kileviti vii- tilmiska, et neile oli teatavasti küli- tud vaele informatsioon Kilevi- hotellitubade hindade kohta. Selgus, et hinnad olid kolm korda kallimad. Kuna rahast oli nap- pus, siis eobiti sealsete sportlaste kaudu lepu, et võgi tasutakse ko- he, kui elatakse tagasi Islandis.

Ohtu enne Kilevisti lahkumist tuli võistluste korraldaja poliitiline esindaja ja nõudis võla kohest tasumist. Islandlastel ei lubatud ühendusse astumist oma saadi- kuga Moskvas ja politruk Prolov teatas, et Moskvas saava spor- diasjade ministri Pavlov' kor- raldusel on kõik islandlased va- histatud. Raskusi tekkis Frol- v'iga asja selgitamine, kuigi ta ütles oskavat norra keelt, aga arusaamisele jõuti vaid vene keelega. Kolmetunnise selgi- tuste järel kuulutati vahistamine lõppenuks ja lubati Kilevisti lah- kuda. N. Lõdu ja Ungari piiril algasid uuesti ülekulutamised ja protokolimine, nüüd aga mõ- lemal pool. 26-tunnise ülekul- tamise järel läks matk edasi Budapestis.

Islandi judooliit on saatnud Eu- roopa judooliitule selgituse nõudmise käitumise kohta N. Lõdu sportijutele pooli ja Is- landi Spordiliit Keskliit on teinud arupärimise hinde N. Lõdu saatkonnale sarnelundimiste- riimi kaudu. On tekinud küsi- mus, kas lõpetada spordivah- korrad N. Lõduga. (ME)

Läti oma kindlustus- selt USA-s

NEW YORK (VES) – USA lita- lastel tegetus oma kindlustus- saas elukindlustuse alal, mille ära- väärtus on juba 410 000-nede dollarile. Surma on kokku kannud liikmed, kes fondi heaks on maksnud vähemalt 500 dollarit igakuks. Fondi dividenditua- leid tänavu septembrist jaotami- se kultuurilisteks ülesanneteks 18 000 – 20 000 dollarit.

Lätlastel tegetus rida aastaid erifond kultuurilisteks ülesannet- seks. Selle kapital on kasvanud praeguseks juba 410 000-nede dollarile. Surma on kokku kannud liikmed, kes fondi heaks on maksnud vähemalt 500 dollarit igakuks. Fondi dividenditua- leid tänavu septembrist jaotami- se kultuurilisteks ülesanneteks 18 000 – 20 000 dollarit.

Kaja Parming, nort metso- sopran, esines Fairleigh Dickin- son University muusikossakona- na barokimuusik-seminaril so- listina.

Aleksander Prima, agronom- Georgi Tõnnist, ühitas oma 70- aastast sõnnipäeva. Kodumaal oli ta Tartu pedagoogilisi õpe- jaks ja põllutööministeeriumi- aadress-mesindusõnunik. USA-s on ta tegeusnud ühe alandussuurturma piirkonnadi- rektorina.

P.P. Lüdigi 70-aastane

Buffalo USA-s tähistas 9. juulil end. Estonia teatri diri- gent ja kontsertpianist Peeter Paul Lüdigi oma 70. sünniaasta- päeva.

Põlvenedes eesti muusikalsest perekonnast, ta hästtuntud va- nemaist oli isa helilooja Mihkel Lüdigi ja ema lauljatar Matilde Lüdigi Sinkel, sal tema eluteele määravaks see õhkkond, mil- lises isakodus, kus alaliselt liikus muusikakultuusi, nagu Artur Kapp, Mart Saar, Peeter Sõda, Jean Sibelius, Aleksander Gla- zunov, N. Medtner, operi diri- gent Moskva suhetestrist Golo- vanov, lauljatar Nezhdanova ja juubleri isa lähedasi sõpru. Märgitakse, et eriti juubleri emal, tuntuud väga peenemalte- lise laulude esitamine, tõlgenduse ja stiiliga, on olnud suur mõju Peeter Pauli pärandile eluteele. Mis temale juba lapsepõlves ja- hedaseks töid Schuberti, Schu- mann, Brahmsi, Wolff jt. kuul- su.

Koolitee algas juubleri P. Peturburi saksa koolis, kus ta ära õppis peale emakeelse saksa, vene ja prantsuse keele. Lõpetanud Tallinnas Linna Poeglaste Güm- naasiumi, siis Tallinnas Konser- vatooriumi ja Tartu Ülikooli Gi- giteadlasena, valis ta muusiku eluteele. Täiendatud end Viinis ja Berliinis riigivõnema K. F. Patti stipendiaadina, kutsuti ta Estonia teatri operi kontsertmeistriks, millele järgnes dirigendi koht. Klaverikontsertnikuna on ta esine- nud solistina Estonia sümfonia- kontsertidel, Riigi Ringkõlala- nus, Helsingis, Riias jne. Estonia- lis oli ta lähedaseks koostööks professorite Juhani Aaviku ja Raimund Kulliga. Estonia kont- sertsaalis kuuld teida väga tihti välismaadest saabusnud kunsti- ne klaverianatjaga. Ta on saat-

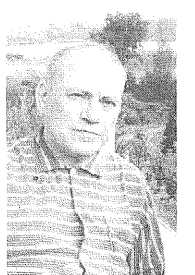
nud viiludajast H. Martean' d, Cecilia Hanson, Lailaidist Tat- jana Menotti, Milano scalast, va- leria Barrovast Moskva ooperist, Miliza Korjus, filmitenor Joseph Schmidt, tenor Dimitri Smirnovi Peturburi Maria ja Moskva Suure Ooperi teatrist jt. kuulsusi.

Fogeenituna Saksaamaal esines ta solistina klaveril, kunstinke saatjana eestlaste keskustes, oli kaastegev geislingeni E. Teat- ris, kus tema taktikepi all lavas- tati ja tehti ringreise opereidette Marzia, Viktoria ja ta busar ja Buffalo eesti seagakor, ta on organisatis eest koguduses, on olnud kaastegev laulupäevade korraldamisel USA-s, juhatas aastapäevad NY Eesti Meeskoo- ri, elukoha kauguse pärast sellest loobudes.

Elades Buffalo, sulle lähed- daast eestlaste muusikeskus To- ronto, on juubleri muusikaline tegevus ulatumas ka sinna mit- meksuguse viisil, aastastele va- tamata, endise hoo ja energia- ga akadeemilist kuulub juubleri korporatsioon Fraternitas Estica viilistasperre.

Henn Rebane, eesti teatrilinse- ri St. Petersburgis Florida osariigis nimetat Florida insene- ridele sellel Pinella maakonnas osakonna poolt "Aasta Insene- rik". Rebane on arhitektuuri- ja insenerifirma aspresident. Au- hind määrati tema erialaste saavutuste eest.

Jaak Järve ja Ulla Svedin said teise lapse – tütre. Perekond elab Stockholmis.

PERTTER PAUL LÜDIGI

"Onupojad" riigi palgal

WASHINGTON (VES) – Aja- kirjapaik Jack Anderson took pika nimekirja rahvasaadikutest Washingtonis, kes harvastavad nepotismi eel onnupojapolitikat. Kõik 1967. a. võeti vasti seadus, mis rahvasaadikuid keelas oma lähedastele suhtlusele ja emakside tema büroopale võtnat, jät- tuk nepotism edesid.

Etsinduskoja liige John McCall (dem. Kal), kolmas mees de- mokraatide parteis, on pannud oma büroos kaks oma tõlari riigipalga.

Etsinduskoja liige Jim Wright (dem. Tex) on pannud oma naise Betty \$ 23 000-ise aastapalga- lile avalike tödede komisjoni. Palga maksab muldugi rik.

Etsinduskoja liige Mel Price (dem. Ill.) on pannud riigipal- ga oma venn Raymondi. Etsinduskoja liige Spark Mat- sunaga (dem. Hawai) panti riigi- palgale oma venna.

Etsinduskoja liige Otto Pass- man (dem. La.) panti riigipalga- le oma venna Otise.

Sageli hilistatuse seadusest mõbda sellega, et aidatakse pal- gale üksteise sugulast. Etsindu- skoja liige Tom Kindness (rep. Ohio) panti riigipalga oma bü- roos Etsinduskoja liikme T. Guyer (rep. Ohio) tütre. Etsinduskoja liige John Rhodes (rep., Ariz) tundis kahjustust, et sõber Dick Shoup (rep., Mont.) läbi kukkus ja pani ta oma büroos riigipalga- le.

Senatord Stevens (rep. Alas- ka) ja Cook (rep. Kentucky) pa- nid vastastikküla oma lapse riigipalga.

Jack Andersoni nimekiri puu- dutab veel üheltalset rahvasaa- dikuid, kes õigal viil teisel viilil harvastavad nepotismi.

Ameerikast

President Gerald R. Ford aldas avaliku loetuse tuba- le, et kommunistlik õhukaator Castro ei sekkuks sõjaliselt USA ja Puertoriko vahelkorredadesse, nagu ta tegi Angelos, seet siis USA reageeriks kõhe oma sõjali- se jõuga.

USA 42 osariigi ja 2 usaldus- maa-ala kubernerid pidasid oma aastakonverentsi Pennsylvania väiklaines Hensyngi, kuhu ka- laskülvu tegi ka USA's viilvi Inglise kuninganna Elizabeth II.

Õhtuvõrk, mis ehitatakse Alaskast üle mandri Prudhoe la- heni Alaska toorli juhtimiseks USA-se, läheb maksma 700 mil- dollarit. Torustiku paanm- lised 7 aastat tagasi kalukeeriti kogu kuhu ainult 800 miljoni.

USA sõjalavastikus kate- temisel olev laev, mis sõidak laeva põhja ja veepinna vahela tekitatavad õhukihid, saavutas Florida lähelstel merel kiiruseks 108 miili tunnis, mis on laevaki- ruse maailmarekord.

Senat kinnitas hääletage 67:34 teiseks ametiajaks kohale sõja- jõudude ühendatud staabi ülima kindral George Browni loomise- sel, et ta Senatis seis kardas- varum avaldatud arvamust, et juudid on USA-s õig suu mõju Kongressile ja ke teiste alad.

Iowa osariigis peetud maail- ma toiduainete konverentsil, millest osa võttis 650 teadlast, väidet, et lähemate aastate jooksul sureb maailmas nägla miljoneid inimesi. Kuna 160- stusmaad tarvitavad toiduaineid liht- palju ja vähemarenud maade põllumajandus ei suuda toota tõdu kasvatada elanikkon- nale.

Senator Barry Goldwater, kes kui presidentidkandidaat tõi republikaandele parteile 1964. a. valimistele raske kaotuse, enus- tas, et kui republikaand saavad presidendikandidaadiks äärmise pahempoolse Ronald Reagani, siis tuleb us kaotus.

Eestlased, kelledest räägib Solzhenitsõn

NEW YORK (VES) – Nobeli laureaat Solzhenitsõn uuris USA arhiivides dokumente uus Ve- nemaal käsitleva tease materja- lina. Yale'i ülikoolis kohtus ta sellejuures eesti lünetaja Aleksis Rannitiga, kes on selle ülikooli slaavi ja idaeuroopa keelte la- ratorika. Kohtumisel tõi pildi ka The New York Times.

A. Solzhenitsõn on tema üli- raskest eluteel N. Venes olnud teatavasti korduvaid kokkupu- teid eestlastega kes jaganud te- marga rasket Vene orjalaagrites kinnipeetavate elu ja saatust. "Arhipelaag Gulagis" toob ta mõnele nimed. Nii kirjutab ta Vene rezhimi iseloomustamiseks kellestki Eesti kodanikuist En- deldist, kes vabast Eestist oli siirdunud külastusreisile Lenin- gradis. Tõlil läbistumisel leitud mehe taskust venekeelne kiri. Vene kirjutatuna kellegi poolt Eesti edasiandmiseks sugulastele Le- ningradis. NKVD nõudnud: Kes kirjutab? Kellele kirjutab?

Ensel vastanud, et ta on aus mees ega saa seepärast nimet- üitleda. (Kiri olnud kirjutatud Tšernovi poolt Eestis tema su- gulaseltele Venemaal). Ahah. Vardjas... Tele olete a- mees... Lähete Solovikse... kirjutab Solzhenitsõn. Mees ka- tus jäädavalt.

Kirjutades KGB käsitajale, kes kaasvange peale käivad kaebamas ja ettekandet tege- mas ja keda nimetatakse "juku- katshideks", toob Solzhenitsõn aruomoni Elmar Nigise nime, märkides, et ta keeldunud nui- ametist.

Keeldumise pärast saadetud ta erilise karistustööks, kus vähe loostu eluga pääsemiseks. Kas Nigis pääses, ei selgu.

Agri Elmar Nigis üldas Eesti vabaguse ajal Põllutöökojaks sel- le maanoore ajakirja toimetajana. Ka Solzhenitsõn märgib, et ta oli põllumajandusliku ajakirja toi- metaja.

Kirjutades Kraslag'i nimelisel orjalaagris, toob autor juhtumist, kus 1941. a. kühidatust eestlase- l, kes olid laagris segamini krimi- naalkirjutajatega, varastet vange eestlastel ahjuroobiga kuulhambaid suust välja löönud.

Arhipelaag Gulagi V, VI ja VII andes kirjutab Solzhenitsõn ligi 70 lk. Venemaa eestlastest Agri Elmar Nigis üldas Eesti vabaguse ajal Põllutöökojaks sel- le maanoore ajakirja toimetajana. Ka Solzhenitsõn märgib, et ta oli põllumajandusliku ajakirja toi- metaja.

Alexander Solzhenitsõn

elustolust. G. Tenni õnnestub vahel põgenemiskatse, kuid lõpp on liigagi vanglas, kuni ta sureb. Kui ta arreteeritakse esimest korda, ütleb ta vangina, et ta veel kahe nädalat tagasi pidas Lenin- gradis loengu stalinlikus Vene konstitutsioonist kui maailma demokraatlikumast, märkides, et selles tema seletuses, millega ta pidanud esimese, pole olnud mitte ainult sõnagi tätt.

Masendava sõlti amah ta keli- telti Venelasteks eestlastest ÜD- verist, parast liikmist ja usalda- tud tegelaste.

Ta oli koos teistega, siit ja sealt kokku komandeerituna, määrat korraldamas Ivanovski olasti õhe laesajoodud rajooni. Kohal- tud mahajätkumisel, vaene ja vilets. Univer pandud sinna ra- joonikomitee esimeheks. Solzhe- nitse kirjutab, kuidas vaesus seal tõi tõi majja, kuidas otsiti otavahel sõidust plaanide mit- temäliste pärast. Kuidas tõi- telti trotskistiks ja anti NKVD- kate, teisele lasti kaela müid sõidustil. Kõik lõppes sellega, et kinnikand senist rajooni juhti- vat tegelast lasti maha. Kui rah- vasaas õudus nägi sindivat, taheti õnnelult päästa. Kohale

toodi siis NKVD ja militits relve- gade. Rahvas põgenes. Põge- nemishoos taliti jalgade alla meeleheitse karjuri Unveri naine ning ja ta veel järgmisel hommiku- kol tehti ruumis, kus kohtuotsus kuulutati, mõistusteta maa.

"Arhipelaag Gulag" esimeses raamatus kirjutab ta A. Su- sist, millest mehe lehes olnud pik- kemalt juttu. Oma raamatus "Ivan Denisovitsi üks päev" kirjutab ta kahest noorest eesti- poisist, kes arvatavasti selgus- janus lasid end meelitada Rootsis vene laevale ja kes varsti oot- kis. Eestis panti vangilaagrisse. Ka neist kirjutab ta suure südame- soojusega. Nüüd on üks neist poisist surm – põgenemis- kate pärast orjalarjast.

Mary Ellen Lub Richmondist sal neija-aastase stipendiumi- gümnaasiumi edukal lõpetamisel õpinguteks Vassar College'i Foughkeepsie New Yorgi osariigis.

Anna Taru, E. V. Londoni saas- konna administratoor, saabus USA-se külastusele. Lennuväljal oli tal vastas E. V. esmdaja Ernst Jaakson. Pr. Taru alikasgaas- võttis osa Baltimore-pidustus- test.

Leinateated

Burnaby Kanadas suri 28. juulil Osvald Kendra, sünd. 14. jaan. 1892 Viitina vallas.
Tartus Suri 4. juulil Anna Koiv, n-na Mägi.
Helsingis suri 29. juunil Kauno Linna, sünd. 14 veebr. 1925 Kokkolas.
Kanadas suri Sohvie Lember.

Armas viil!

Doktor

Ants Nõu

Mälestab sügavas leinas

US RAIMLA

Armast meest, isa, vanaisa ja venda

Ludvig

Anteploni

Sünd. 17.6.1908 Eestis

Surn. 10/7.1976 Eestis

mälestavad leinas

NAINE ja LAPSED

ÕED ja VENNAD

Armas sugulane

Helmi Avarmaa

N-na Ünn

Sünd. 28/11.1904 Tallinnas

Surn. 5/7.1976 Tallinnas

Mälestavad kurbuses

TÄDITÜTRED

Rootsis ja kodumaal

Armast sõpra

Doktor

Harald

Norrand'it

mälestavad sügavas kurbuses.

GETE

LEA ja LAGE

ÕLLE ja KOIT

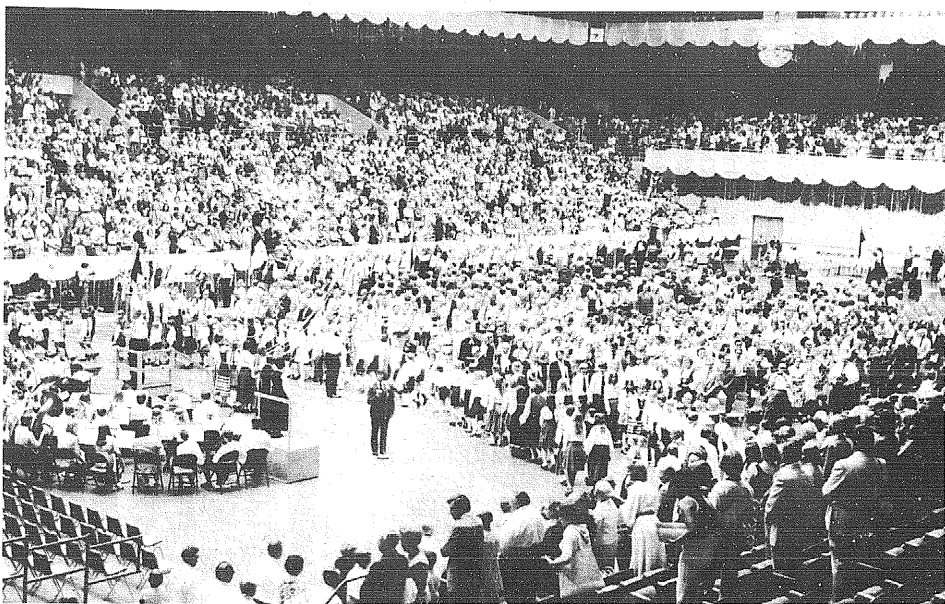
Kui esineb surmajuhtum

Konsulteerige suurima usaldusega matusebürood

Thure Söderquist
Begravnings- & Eldbegränselsebyrå

Mariatorget 1
116 45 Stockholm
Tel. 44 59 07, 44 59 98

Eriat:
Eestikombellised matusekalitused
Õöpäevane valvekord

Rahvamaas oli nagu elav spiegelgases Civic Centeri toetus saatis, kus lüüspidu toimus.

Maire Männiku juures rekordkuumas Pariisis

PARIIS (EPL) — Kohtame Maire Männikut rekordiliselt kuumas Pariisis, kus igapäevased prantslaselised ei mäleta, millal kraadiklaas 40-le nii lähedal seisis. Maire Männiku ateljeegi Montparnasse'is on palav, sest lae funktsioneeris katuse kõrge ja seinad-üks iluga õhukesed varje pakkumaks viilise leotada eest. Sama peab kartma küll talvise külm pühul. Aga kunstnik ei kaeba ja ta ei näi püüvat just puhkust. Savi tuleb niikiini niiske hoda, et vältida hilisemaid soovimatuid tulemisi modelleerimisel. Seda hooli ja muurestast savinõuistamine mäletame juha Cora Sandeli Pariisi-raamatust ("Alberte och friheten", 1931), kus ta maailmast peategelane pidi valvama oma sõbra "skulptori ateljeenuriga asuvat suurt savinõuistat suvise Pariisi soojuses.

Praegu on huviojektiks Maire Männiku skulptuur "Lilled ja liblikad", 2,2 m kõrge, mida on kavatsus pronksi valada. See töö sai

paari aasta eest, suvel 1974 Vichy näitusel auhinna, mis tõi kaasa kuse pidustustest osavõtuks kahele isikule, sõidupiletid jm. Belkõige aga Vichy linna medali ja diplom. Nii et rõõmu ja au ja tunnustust. Vähe küll kahjuks otsest majanduslikku tulu, kuid mis kaudselt avab mõnegi värava ja on seega majanduslikult väga olulise tähtsusega. Sel suvel on sama töö välja pandud Pariisis Rodini muuseumi aias kaasaegse skulptuuri biennaali raamides (Biennale de la sculpture contemporaine), mille teemaks on inimlikud vormid (Formes humaines). Niisuguses teemal (lilled ja liblikad!) loomulikus ümbruses lopsaka looduse taustal peaks see habras skulptuur ka alalise asupaiga leidma.

Hiljuti lõppes Prantsuse Naiste Uniooni maalide, graafika ja skulptuuri näitus Luxembourg muuseumis, kus oli välja pandud Maire Männiku skulptuur "Momentum lendurite". (Samal näitusel esines ka Karin Luts kahe tööga.) Männiku skulptuur "Linnupesa", mis oli tellitud kataloogi pildi järgi, rändas Vahemere äärde ühe perekonna suvekodusse. Pariisi võib ta teid kohata ka Rodini Khobis, kus viirindes on välja pandud ta ümbriliku modelleeritud lastepäid ja väiksemad kompositsioone. Need on tutvumiseks ja vaatamiseks, ja võib juhtuda, et leidub ka mõni huvitatud osja või tellija. Maire M. aga ütleb, et laste modelleerimine ei ole probleem: emad-tellijad näevad ja oma lemmikuid mõnikord hoopis teistsiti kui kunstnikusilmi. Meenus järele ühe maailmast portretisti kurtine, et maalitavad daamid (või nende abikaasad) soovivad suuremaid silmi, väiksemat suud, sirgemat nina jne.!! Nii on see alati olnud, aga kunstnikel on sajanädite vältel sellest hoolimata õnnestunud luua huvilistest portretid nii maalil kui skulptuuris, mis meid tänaseni viivad.

21.000...

Aig. lk. 1

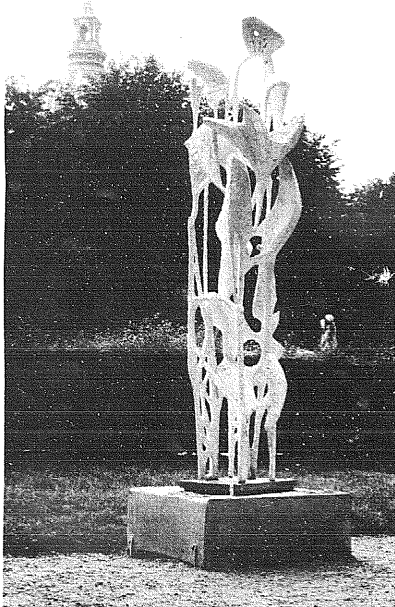
Vaatamata rootsi eestlastele harjunutale kuunusega salit sellega, kui hästi toime ja püüdistuse ajal mingeid haigestumisi rootsi grupis ei esinenud. Esimesed saabusid juba koju, need, kes 29. juunil kaenadälalase reisisa USA-see sõitsid. Teised aga siirdusid pärast pidustusi korraldatud ringreisidele või siis sõitsid vaatama oma sugulasi-tuttavald USA-s ja Kanadas. (EPL/TARMO SEPP)

Seda teevad ka Maire Männiku sharmantseid lastepead.

Maire Männik oma kompositsioonides on leidnud samal niidil peagu paar aastakümnet: on vähe kunstnikke, kes püsivalt loovad niivõrd ühtlase laadis kui M.M. oma graafilise pinnamõjuga joontemängus. Tema puhul võib peagu kõneda lineaarsest skulptuurist, kuigi ta materjal oma modelleerimisvõimadustega on elav ja nõrke ameerika kuiva traatskulptuuri kõrval. (Näit. David Smithi skulptuur "Maastik Hudsoni jõe ääres".) Ka praegu vaadelevalis tõi on ta trauks jäänud oma kergeleatavud skulptuurivormile. Ka "Liblikad ja lilli" iseloomustavad haprad vertikaalsed õhendusjooned, mis koos lalameat pindadega on õluspole pürgivad kui gooti katedraal.

See Männiku skulptuuride haprus ja kergus on üldse imkombe lähedal gooti tundealadale, kuigi Maire Männiku kunst on moodis selle ära kõlps aktuaalsemas ja paremas mõttes. Meeldival viisil annavad need laiemapinnalised (aga siiski mitte raskemad) fragmentid tööle "Lilled ja liblikad" suuremal määral horisontaalselt tupe, mis lisab skulptuurile varjuprikust, võtmata talt aga üldist õluspüüdvat iseloomu. Männiku varasest sellelaadilistest kompositsioonides oli mõnikord tunda mingit püütu skulptuuri jämedasvades osades (näit. "Hammupiline mäng" 60-ndate aastate algul), osalt veel ka sama künnendi lõpul ("Crescendo"). See kohmakus on aga kadunud Eesti Majas 75. a. algul nähtud väikeses töodes (näitus matorgonaistele kokkulehtel koos rootsi küllalistega). Ka selles õlaltavalt konkreetse süga, peagu naturalistlikus kompositsioonis "Lilled ja liblikad" on õlunulje taksakaalukam.

Iga loova isikuse loomulikuks vajaduseks on, et ta saaks end avaldada, et tal oleks publik, kes temast huvitatud ja ta loomingu jälgib. Aga — kõige aluseks on siiski majanduslik kindlus, ja seda kunsti alil saavutada pole hoopiski kerge. Kuul vaipaneukvõimadused Pariisis (ja mujalgi) on makusolid, selle temast kataloogi, fotografeerimise ja transpordikulud, juures viimaseid skulptuuri puhul võivad olla küllaltki kõrged. Kui siis näitusel tööd osjaid ei leia, jäävad need kulud kompenseerimata — rikkimata "õndule" kellele Pariis on olnud Mekkas. Siln nad siis elatad, kitsalt ja vaeselt, ainult et hingata selle kuulsa kunstimetropoli õhu ja

Maire Männiku "Lilled ja liblikad" kaasaegse skulptuuri biennaali Rodini muuseumi aias.

nautida ta küsitavat vabadust. Kerge see ei olnud suurematigi rahvaste. Kunstnikel, on aga veogi pidentum, kui ei ole riski ega rahvast, kellele hetkekski toetuda.

Kui palju kergem on kas või meie "teise kodumaa" kunstnikel, keda samuti leidub Pariisis. Külastasime ühte neist, Gudmar Olavsoni, kes äsja oli ehitanud endale uue moodsa atelje, kuma ta senine elu- ja töökohat Montparnasse'is läks lammutamisele. Temal on Sverige-huset Pariisis, kus ei omandanud ta suure skulptuuri "Tvä träd", tal on ka mõned väikesed skulptuurid kodus. Aga ta kehtitas küllalisi tingimusi (Ingrid Bergman jt.) jne. Vaatajale ei tundunud ta tööd mitte just üle keek-pärase. Realistlik modelleerimisviis oli shabooniline, pakkudes näpiti individualistlikku omakusele. Ja ta kehtitas küllalisi sherriga, kõneles lüüsat kunstitist, eriti skulptuurist, tutvustas kingib igal kevadel ühe väljapool Rootsit asuval kultuuriläikusele. Ja ta müüs kuulajategi.

Tundub järjekordselt olevat kohane tsiteerida G. Sultsi kuuläiget luuerida: "Saatuses troo-

stium sünda laulikuks Eestis". Ja kunstnikuks igas mõttes. Briti kui õukorrad või kutumus ei luba mingit kõrvaltgevust, mis alitaks majanduslikke otsi mingil moel kokku viia.

EEVIEND

Huumor

Uuem anekdoot Washingtonist. Riigitegelane läheb salaja callgiri juurde. Kui tuleb himnat kuit, imestab poliitikamees, kuidas tüdruk saab üldse nii odavalt tootada.

— Oh, ega see pole peamine äri, ütleb tüdruk ja näitab käega lae alla ja kapi peale peidetud fotoparasaadidele. — Ma ajan äri ka fotodusega.

— Kas teenite fotodusega hästi?

— Oh see on õieti ka kõrvaltteenistus. Minu peamine äri on ikkagi väljapressimine.

"Karia", küsis Briti sõbrat. "Kes" su naine on ikka veel nii suure jutuga?"

"Ja kuidas veel! Kui olnud suvitamas, sai ta päikesepoleitise keele peale."

